כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת יתרו ■ כ"א שבט ה'תשפ"א ■ 03.02.2021 ■ גליון מס' 619

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

עושה חסד לאלפים
בדיבר השלישי בו ציווה ה', "לא תעשה לך פסל וכל תמונה1". ישנה הבטחה אלוקית, לשמירת הברית...
המשך בעמ' 2

שו"ת חורף
בפרשת השבוע משה רבינו אומר לעם ישראל שמאחר ובשבת אסור לבשל ולאפות, הרי שיש להם לבשל...
המשך בעמ' 3

מעבידי המסורת
מדוע מופיעה מצוות "כבד את אביך ואת אמך" בטור הימני שבעשרת הדיברות, בין המצוות שבין אדם...
המשך בעמ' 4

סיפור לשבת
כמוהם יהיו עשיהם
ה'בן איש חי' מבאר את הפסוק "עצביהם כסף וזהב... כמוהם יהיו עושיהם" (תהלים קט"ו) על פי מעשה שאירע לפני שנים רבות...
המשך בעמ' 5

שביבים
- *נחפשה דרכנו ונחקורה!!!*
- *אל יאוש!*
- *"ה' תכנן את העניינים..."*
- *כשחסר מקום בבית המדרש*

המשך בעמ' 6

הכנה למתן תורה
הנה בפרשת השבוע נכתב בארוכה ענין מעמד הר סיני, וכידוע מהספרים הקדושים שאינו מעמד היסטורי...
המשך בעמ' 8

מימיו לא עלה על מיטה
לפני שמדברים על קדוש ישראל - מו"ז סידנא בבא סאלי - חשוב לפתוח בעניין מהותי זה, אכן, רבים נושעו...
המשך בעמ' 9

היה חכם, לא רק צודק

/ הרב יעקב הלוי פילבר

שבע שמות היו לו ליתרו ואחד משמותיו היה "יתר", לפי **רש"י** סיבת השם "יתר - על שם שיתר פרשה אחת בתורה: 'ואתה תחזה'". אלא שעל דברי רש"י יש שואלים: והרי יתרו לפני שאמר 'ואתה תחזה' הוא אומר כמה פסוקים, כמו: "מה הדבר הזה אשר אתה עושה", או "לא טוב הדבר אשר אתה עושה" וכן "נבול תבול" וכדומה, ורק לבסוף אחרי ששה פסוקים אומר יתרו למשה: "ואתה תחזה" ונותן לו את עצתו - מדוע לפי רש"י לא מחשיבים "כפרשה של יתרו" גם את הפסוקים הללו? על השאלה הזו השיב בעל **"חידושי הרי"מ"**: כל הפסוקים שקדמו ל"אתה תחזה" היו דברי בקורת, (ואין זו חכמה רבה לעמוד ולהקשות ולהצביע על מגרעות, כל אחד מסוגל לכך), **ביקורת אינה פרשה בתורה**, מה שאין כן מ"ואתה תחזה", שמכאן מייעץ יתרו עצה נכונה, עצה שרק איש חכם יכול לתת, על כן נזקפת פרשה זו שיש בה עצה מעשית לזכותו של יתרו.

אך לפני שנעסוק בעצתו של יתרו עלינו להבין את התנהלותו של משה לפני שקיבל את עצת יתרו, והשאלה היא מה ראה משה מלכתחילה לשבת ולשפוט לבדו את העם מן הבוקר עד הערב, האם לא הבין מעצמו (בלי עצת יתרו) שלא יוכל לבדו לעמוד במשימה הזאת, ואם כן מדוע לא צירף משה מלכתחילה שופטים נוספים שיסייעו לו לשפוט את העם? אחד ההסברים להתנהגותו זו של משה הוא: שאכן משה ידע שההתנהלות שלו תביא לפיגור בפסקי הדין, אבל הוא העדיף להתנהל לאט מפני שידע שכל בעיה משפטית שתעבור תחת ידו תקבל את הפתרון הנכון יותר, ומשה העדיף תוצאות איכותיות גם אם הם מועטות מאשר הרבה פסקי דין של אנשים נוספים שאינם מושלמים. עצת יתרו למשה היתה: "היה חכם ולא רק צודק", כי הצרכים של החברה הם מורכבים ומגוונים, ואי אפשר להתמקד בפתרון בעיה בודדת בצורה טובה יותר במחיר ויתור על התמודדות עם מגוון בעיות רבות יותר. ולכן גם אם משה היה נותן תשובה מושלמת לבעיות המשפטיות המעטות שעסק בהן, אבל בה בשעה נשארו בעיות רבות אחרות שלא נפתרו.

"עצת יתרו" לא נכתבה בתורה לשעתה בלבד, יש בה גם מסר לדורות עד ימינו אנו, בהתנהלות הציבורית שלנו פעמים רבות אנחנו מתמקדים בנושא מסוים, כשלפתחנו ממתינות משימות רבות נוספות, ומאחר ואנו רוצים לעשות את הנושא הקרוב ללבינו בצורה היותר מושלמת, יש ואין אנו רגישים מספיק לשלמותם של יתר הנושאים. אין זה סוד שלא בטובתנו אנו עסוקים במידה מרובה בנושא **ארץ ישראל**, כמו בעת גזירות העקירה והגירוש מגוש קטיף שאילצו אותנו להיערך במלוא כוחנו לביטול הגזירה, מערכה שדרשה מאתנו לאחוז באמצעים רבים, אבל בה בשעה הייתה לנו אחריות גם על נושאים נוספים כמו "עם ישראל" או "תורת ישראל", ולא שאין אנו עסוקים בנושאים הנוספים הללו בצורה שוטפת בחיי יום יום שלנו, אלא שלפעמים מתוך הלהיטות שלנו לקדם את הנושא המרכזי שאנו עסוקים בו אין אנו בוררים באמצעים לקידומו, ולפעמים אנו גם נוקטים מהלכים או מעשים שיש בהם פגיעה והפרעה להשפעה שלנו על הנושאים האחרים כמו "עם ישראל", עד שאנו מרחקים מהערכים שאנו מאמינים בהם יהודים רבים על ידי חלק מהמעשים שלנו. ויש שחלק מהאמצעים שאנו נוקטים בהם פוגעים במפעל החינוכי שלנו ועלולים לצרוב צריבה אנושה בנפשות הנוער שלנו. גם במקרה הזה עלינו להיות חכמים ולא רק צודקים. את ההחלטות צריך לקבל ברוב-יועץ ולא בשליפות מהבטן, לא בקיצוניות ולא בהתלהמות אלא בשיקול דעת הרואה גם את הנולד. על כן עם כל הכבוד לנוער שלנו העומד במערכה על ארץ ישראל במסירות נפש, אי אפשר להפקיד בידם את ההחלטות, כבר אמרו חז"ל [נדרים מ א]: "אם יאמרו לך ילדים בנה, וזקנים - סתור, שמע לזקנים ואל תשמע לילדים, שבנין ילדים סתירה וסתירת זקנים בנין" - ואחד הפירושים הוא שילדים כשאינם מרוצים מהבנין הקיים והם הרוצים לבנות דבר חדש, הם קודם כל סותרים את הישן עד שנשארים קרחים מכאן ומכאן. ואילו הזקנים

הרוצים לסתור בנין ישן, הם קודם כל בונים את החדש ורק אח"כ יכולים לוותר על הישן. אפילו משה רבנו עם כל חוכמתו הכיר לבסוף שההתמקדות בקטע קטן תוך הזנחת המכלול כולו הוא אסון לכל המערכת ובצדק אומר לו יתרו: "נבול תיבול גם אתה, גם העם הזה אשר עמך" [שמות יח יח]. בהנהגת הציבור יש לתת תשובות לכלל כולו, גם אם התשובות לא תהינה מושלמות, כי בניית חלק מהעם תוך הזנחת חלקו האחר תביא בסופו של דבר לנבילת שני החלקים, (גם אתה, גם העם) זהו הלקח שאנו לומדים מ"עצת יתרו".

עושה חסד לאלפים

/ הרב איתמר הרשקו

בדיבר השלישי בו ציווה ה', "לא תעשה לך פסל וכל תמונה[1]". ישנה הבטחה אלוקית, לשמירת הברית עם ישראל לדורי דורות. שאמנם אין הקב"ה עובר על מדתו, למחול על עוון ע"ז[2]. אך יחד עם זאת, על עשיית החסד של האדם - יש שמירה לטובה עד אלפיים דור[3].

הדרך בה פירש רש"י עניין זה, היא ע"י הבאת הפסוק שב'י"ג מידות'[4]. למרות שאנו עסוקים כעת, בעניין 'עשרת הדברות'. וכל זאת על מנת להדגיש, שהחסד כאן הוא מעשי האדם, ולא חסדי ה'. וכנגד מעשיו הטובים, זוכה האדם לו ולבניו אחריו.

הדיבר השלישי, הינו בעצם הדיבר הראשון, שפירט משה רבינו לבדו[5]. שאת שתי הדברות הראשונות אמר הקב"ה. ומכיוון שישראל לא יכלו לעמוד בכך, פירט משה רבינו את שאר הדברות.

עניין עשיית הפסלים, היה לרועץ בעם ישראל. למן היותו לעם, בחטא העגל. ועד להגלותו מן הארץ בגלל חטאי מנשה, שהעמיד צלם בהיכל[6].

אך יחד עם זאת, כל הטובה באה לנו לרגל זאת. שכן לאחר חטא העגל, כרת הקב"ה ברית שאינה חוזרת לעולם. כך שהטובה בוודאי תבוא לבסוף, ואף עבירה לא תמנע זאת[7].

שאמנם מי שאוחז מעשי אבותיו, נענש עד ארבע דורות[8]. וכל זאת משום, ש'עד כאן רחמי האב על בניו[9]'. וישנו קשר בין החוטא הראשון, וממשיכי דרכו. אבל בעושי החסדים, נשמר להם הדבר, פי חמש מאות. עד לאלפיים דור[10].

ולכן כבר ב'עשרת הדברות', מדגיש הקב"ה לישראל את אהבתו להם. שאף אם חוטאים הם לפניו, בעשיית פסלים הפסולים מיסודם. אין זה אלא קלקול בר חלוף. ואילו אהבת הקב"ה לישראל, בזכירת חסד הנעורים[11] - עומדת היא לאלף דור.

את העניין הזה, התקשו הנביאים לראות. שכן ירמיהו מתפלל לה', ומשמיט את נוראותיו[12]. מכיוון שנכרים מקרקרים בהיכלו[13]. ודניאל השמיט בתפילתו את גבורת ה', כיוון שנכרים משתעבדים בנו. ואילו אנשי כנסת הגדולה, החזירו עטרה לישנה. כשגילו לנו ש'אלו הן נוראותיו', בכך שהקב"ה מאריך אפו לרשעים. וזו גדולתו בכך, ששומר על אומה קטנה, בין שבעים זאבים.

ולכן כריתת הברית לאלפים, היא המעמידה את ישראל, עד לסוף כל הדורות.

את הדבר הזה, גילה יצחק אבינו. כשבא ולימד סנגוריה, על בניו של מקום[14].

וזאת משום, שיצחק עקד את עצמו לפני ה'. וכבר הבטיח הקב"ה על חסד שכזה, שכר לאלפים דורות. ולכן כל הדורות כולם, בכלל אותם אלפים דורות[15]. ובזה מחזיר יצחק אבינו, לכלל ישראל - את כל מי שהתרחק והוציא עצמו מהכלל.

משום כך רש"י הביא, את כריתת הברית שב'י"ג מידות'. כדי לבאר את הדיבר השלישי, שב'עשרת הדברות'. שזהו הדיבור הראשון, שפירט משה. והביא בכך את עם ישראל, לכלל אהובי ה' ובניו.

ובדורנו אנו, דור שיבת ציון. קמים וניצבים חסדי ה' עמנו, בהחזרת כל ישראל לארצם. והשלמת הברית שנכרתה עם אבותינו, בימי נעורינו.

1 - שמות כ, ד
2 - רש"י שם, ה
3 - נוצר חסד, שאדם עושה לשלם שכר עד לאלפים דור - שם, ו
4 - נוצר חסד שהאדם עושה, לשלם שכר עד לאלפים דור. כך היא הנוסחא במקצת ספרי רש"י. אך יש נוסחאות שכתוב בהם 'ועושה חסד' וגו', נוצר חסד שהאדם עושה וכו', והוא הנוסחא היותר אמיתית (אמ"ש). וקשה דהביא האי קרא נוצר חסד דכתיב בפרשת כי תשא והכא כתיב ועושה חסד וגו'. וי"ל כדי שלא תטעה לפרש הקרא דהכא האי דכתיב ועושה שב אל הקב"ה כלומר שהקב"ה עושה חסד לאלפים ותו לא והא כתיב חסדי ה' כי לא תמנו וגו' לכן הביא קרא דנוצר חסד וגו' שפירושו חסד שהאדם עושה נוצר לו הקב"ה שכרו עד אלפים דור ה"נ האי קרא ועושה חסד שמלת ועושה שב אל האדם כלומר האדם שעושה חסד הקב"ה משלם שכרו עד אלפים דור
5 - מלמד שאמר הקב"ה עשרת הדברות בדבור אחד מה שאי אפשר לאדם לומר כן א"כ מה ת"ל עוד אנכי ולא יהיה לך שחזר ופירש על כל דבור ודבור בפני עצמו (קושיית א"כ כו' פירוש לפי זה שמוכח מאת כל הדברים האלה שגם שאר עשרת הדברות כולם אמר הקב"ה בדבור אחד א"כ מה ת"ל אנכי וגו' ר"ל מה בא להודיענו במה שפרט לשון ב' דברות אלו מהשאר מדהוציאם בלשון זה שהמשמעות דוקא אלו שנים בפרט מפי הגבורה יצאו והלא לפי זה כולם כמוהם הקב"ה בכבודו ובעצמו דברם ותי' שחזר ופירש וכו' ור"ל באותו החזרה לא החזיר ללמד על הכלל יצא אלא על הפרט אלו ב' דברות ראשונות ביחוד ודו"ק) - רש"י שם, א
6 - אך לא שב ה' מחרון אפו הגדול אשר חרה אפו ביהודה על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה - מלכים ב כג, כו
7 - "ה' ארך אפים", לצדיקים ולרשעים כשעלה משה למרום מצאו משה להקב"ה שהיה יושב וכותב ה' ארך אפים א"ל לצדיקים אמר לו הקב"ה אף לרשעים אמר לו רשעים יאבדו אמר לו הקב"ה חייך שאתה צריך לדבר כשחטאו ישראל בעגל ובמרגלים התפלל משה לפניו בארך אפים אמר לו הקב"ה והלא אמרת לי לצדיקים אמר לו והלא אמרת לי אף לרשעים - רש"י במדבר יד, יח
8 - "פקד עון אבות על בנים", כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם שכבר פירש במקרא אחר לשונאי. "ועל רבעים", דור רביעי - רש"י שמות לד, ז
9 - רש"י בראשית כא, כג
10 - נמצאת מדה טובה מרובה על מדת פורענות אחת לחמש מאות שבמדה טובה הוא אומר נוצר חסד לאלפים - רש"י שמות לד, ז
11 - ירמיהו ב, ב
12 - עשה חסד לאלפים ומשלם עון אבות אל חיק בניהם אחריהם האל הגדול הגבור ה' צבאות שמו - ירמיהו לב, יח
13 - אתא ירמיה ואמר, נכרים מקרקרין בהיכלו, איה נוראותיו. לא אמר נורא. אתא דניאל אמר נכרים משתעבדים בבניו איה גבורותיו לא אמר גבור. אתו אינהו ואמרו, אדרבה זו היא גבורת גבורתו, שכובש את יצרו שנותן ארך אפים לרשעים. ואלו הן נוראותיו, שאלמלא מוראו של הקב"ה, היאך אומה אחת יכולה להתקיים בין האומות - יומא סט:
14 - אמר לו ליצחק בניך חטאו לי אמר לפניו רבש"ע בני ולא בניך בשעה שהקדימו לפניך נעשה לנשמע קראת להם (שמות ד, כב) בני בכורי עכשיו בני ולא בניך ועוד כמה חטאו כמה שנותיו של אדם שבעים שנה דל עשרין דלא ענשת עלייהו פשו להו חמשין דל כ"ה דלילותא פשו להו כ"ה דל תרתי סרי ופלגא דצלויי ומיכל ודבית הכסא פשו להו תרתי סרי ופלגא אם אתה סובל את כולם מוטב ואם לאו פלגא עלי ופלגא עליך ואת"ל כולם עלי הא קריבית נפשי קמך פתחו ואמרו (כי) אתה אבינו - שבת פט:
15 - תימא וכי חושבנא אתא רש"י לאשמועינן. וי"ל דק"ל הא דכתיב נוצר חסד לאלפים אי אפשר שיהיה כפשוטו כיון שאין כל ימי עולם כי אם ששת אלפים לא יגיע העולם מתחלתו ועד סופו אפילו לאלף דור ל"פ דלא אתא קרא לאשמעינן אלא שיעורא דמדה טובה - שפתי חכמים שמות כ, ו

שו"ת חורף

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

מלאכת מבשל בשבת בדבר הראוי להיאכל חי

בפרשת השבוע משה רבינו אומר לעם ישראל שמאחר ובשבת אסור לבשל ולאפות, הרי שיש להם לבשל ולאפות את המן קודם השבת, וזה לשון הפסוק: '.... **שבתון שבת קדש לה' מחר, את אשר תאפו אפו, ואת אשר תבשלו בשלו...**'.

ובספר '**חלקת יואב**' הקשה מכאן על שיטת הרמב"ם שכתב שאין איסור תורה לבשל בשבת דבר שאינו צריך בישול (הלכות שבת פרק ט' הלכה ג) - ובפשטות כוונתו לבישול מאכל שראוי להיאכל כמות שהוא חי, ואינו כעוף בשר ודגים תפוחי אדמה קטניות ועוד, שאינם ראויים להיאכל לולי הבישול - והרי המן היה ראוי לאכילה כמות שהוא חי, ואם כן מדוע צווה משה לבשל את המן קודם השבת?

ואכן רבים חולקים על הרמב"ם, וכך היא עיקר ההלכה, שמלאכת בישול בשבת שייכת בין בפירות ומים הראויים להיאכל כמות שהם, ובין בבשר עופות קטניות שאינם ראויים להיאכל כמות שהם חיים.

ונראה לעניות דעתי שיש לחבר מחלוקת ראשונים זו (האם יש בישול בדבר הראוי להיאכל כמות שהוא חי) למחלוקת ראשונים נוספת והיא האם יש בישול אחר אפייה בשבת או לא ואבאר דבריי.

הנה ידועה ההלכה שאין בישול אחר בישול בדבר יבש בשבת, ולכן מותר לחמם חתיכות בשר וכדומה בשבת (באופן שאין 'גזירת חזרה') אך נחלקו הראשונים האם יש איסור תורה בשבת לבשל חתיכת בשר צלוי, יש הנוקטים שמאחר והבשר כבר עבר תהליך של צלייה, שוב אין בבישולו בשבת משום מלאכת מבשל, ויש חולקים ונוקטים שאף על פי שאין בישול אחר בישול, מכל מקום יש בישול אחר צלייה.

ונראה שיסוד שתי המחלוקות הנ"ל חד הוא - האם מלאכת מבשל בשבת מהותה תיקון המאכל לאכילה, או שגם מאכל שכבר ראוי לאכילה והבישול משנה ומוסיף בטעמו גם זה בכלל מלאכת מבשל ייחשב.

אם נאמר כצד השני הנ"ל הרי שיש בישול גם בדבר הראוי להיאכל חי, וכמו כן יש בישול אחר אפייה, אך אם נאמר כצד הראשון הנ"ל הרי שלא יהיה שייך שם מלאכת מבשל בבישול דבר הראוי לאכילה כמות שהוא חי, וכן לא יהיה חשש מלאכת מבשל בבישול חתיכת בשר שכבר נצלתה כל צרכה בערב שבת.

ודודי **הרב בנימין הכרמי שליט"א** אמר לי שכל מחלוקת הראשונים האם יש בישול אחר אפייה בשבת שייכת לדעתו רק אם נסבור כשיטות הראשונים שיש בישול אחר מאכל בן דורסאי (שהנה נחלקו הראשונים האם מותר בשבת להמשיך בישול של מאכל שכבר בושל חלקית קודם השבת וכבר ראוי לאכילה על ידי הדחק) אך אם נסבור כשיטות הראשונים שאין בישול אחר מאכל בן דורסאי, אזי לא הגיוני לומר שהתיקון שנעשה על ידי הבישול במאכל הצלוי כל צרכו הוא יותר חשוב מהתיקון שיש בהמשך הבישול של מאכל שבושל מערב שבת והגיע רק לדרגת 'מאכל בן דורסאי'.

ויש לציין שהגר"ע יוסף זצ"ל בתשובה המפורסמת שהתיר את השימוש בדוד שמש בשבת, בסוף התשובה צריך גם שיטות הסוברים שאין בחימום מים משום מלאכת מבשל בשבת, וזאת משום שהמים ראויים לשתייה כמות שהם (ראה שו"ת יבי"א או"ח חלק ד' סימן ל"ד אות ל"ז - מ').

על כל פנים נחזור לקושיית 'החלקת יואב' הרי המן היה ראוי להיאכל כמות שהוא חי?

מיישב ה'כלי חמדה' שאכן לאחר מתן תורה שמלאכת מבשל נלמדה מבישול הסממנים במשכן, והסממנים היו לא ראויים לאכילה כמות שהם, אז אכן התחדש - לשיטת הרמב"ם - שמלאכת מבשל שייכת רק בדבר שאינו ראוי להיאכל חי, אבל פרשת בשלח היא קודם מתן תורה, וכבר נצטוו על השבת ב'מרה', ואז הבישול היה שייך גם בדבר שראוי להיאכל חי - ולכן היו צריכים בני ישראל לבשל את המן קודם כניסת השבת.

על כל פנים להלכה:

- יש בישול אחר מאכל בן דורסאי.
- יש בישול גם בדבר הראוי להיאכל חי
- דעת השולחן ערוך שאין בישול אחר אפייה, וכן פסק הגר"ע יוסף זצ"ל (ויש מפוסקי ספרד שמחמירים) ודעת הרמ"א להחמיר בזה (שימן שי"ח סעיף ה').

מעבירי המסורת

/ הרב זאב גרינוולד, ערכים

מדוע מופיעה מצוות "כבד את אביך ואת אמך" בטור הימני שבעשרת הדיברות, בין המצוות שבין אדם למקום?

יש שלושה שותפים ביצירת האדם: אביו ואמו יוצרים את הגוף, את החומר, ובורא העולם, השותף השלישי, יוצר באדם את הרוח, את הנפש המעניקה לגוף את חיותו. הוא מאפשר לאדם לשמוע, לראות ולדבר. הוא נוטע בחומר תכונות המעניקות לו את הרוחניות שבו, תכונות שבשלהן הוא נקרא "מדבר". תכונות אלה מבדילות בינו לבין שאר הדרגות בבריאה: חי, צומח ודומם. מצוות כיבוד הורים מחייבת מעצם מהותה לכבד גם את השותף השלישי שביצירת האדם, ולכן היא קשורה למצוות שבין אדם למקום, ומקומה הוא בצד ימין של הלוחות.

מצות כיבוד אב ואם נמנית עם המצות השכליות. טעמה גלוי ומובן, וגם שכרה מפורש בתורה (דברים כ"ב, ז'): "למען ייטב לך והארכת ימים". טעמה ההגיוני ושכרה צריכים היו לגרום לכך שמצוות כיבוד הורים תהפוך למצווה "קלה" לקיום.

אף על פי כן לא שפר גורלה של מצווה זו וקשה לקיימה כהלכתה, עד שהיה רבי יוחנן אומר: "אשרי מי שלא חמאן" - אשרי מי שלא ראה את אביו ואמו, שכן אי אפשר לקיים כבודם ככל הצורך, והוא נענש עליהם. חובת הזהירות בכבוד אב ואם דורשת מן האדם להתבטל בפני הוריו ביטול גמור, ומכאן הקושי שבקיומה.

מצוות זו מופיעה בתורה בשני ציווים (שמות כ', י"א): "כבד את אביך ואת אמך", כפי שמפורש בעשרת הדיברות, וכן מצוות "איש אמו ואביו תיראו", הכתובה בספר ויקרא (י"ט, ג'). הציווי לכבד את ההורים והציווי להתייראם מפניהם נחשבים כשני ציווים נפרדים. כיבוד הורים פירושו לכבד את ההורה בפועל, להאכיל אותו כשהוא זקוק לכך, להשקות אותו, להלביש אותו, להנעיל אותו, לטייל איתו, להיכנס ולצאת עמו וכדומה. הדברים אמורים במיוחד בהורים קשישים הזקוקים לעזרה זו. לעומת זאת, הציווי על מורא אב ואם מורה על הצורך לנהוג בדרך ארץ כלפי האב והאם, לא לסתור את דבריהם וכדומה.

"מורא אב ואם" פירושו: לא להגיד להם "לא נכון", לא לשבת במקומם, לא להמרות את פיהם וכיוצא בזה. בפסוק המצווה על כיבוד ההורים מופיע האב לפני האם, ואילו בפסוק המצווה על מוראם, מוזכרת האם לפני האב. חכמינו מסבירים את פשר השינוי: אדם קרוב יותר לאמו מבחינה רגשית ומאביו מתייראה הוא יותר. כדי שיחוש הבן חובת כיבוד לאביו במידה שווה לחובתו לכבד את אמו, אומרים לו: "כבד את אביך" תחילה, שכן את אמו הוא ממילא מכבד. לעומת זאת אמרה התורה: "איש אמו ואביו תיראו" - נהג בדרך ארץ כלפי אמך לא פחות מאשר כלפי אביך. שני ציווים אלה משלימים זה את זה ובזכות שניהם זוכים ההורים ליחס נאות מבניהם ומבנותיהם.

לכאורה, אין לך מצווה קלה ופשוטה כמו מצות כיבוד אב ואם. מקובלת היא על כל בני אנוש. הכול מבינים את חובתה הגדולה. הטבע האנושי אשר לו שותפים כולם, התגייס גם הוא לקיומה של מצווה זו.

מקובל לראות בכיבוד הורים מצווה שכלית והגיונית, אשר יסודה בהכרת הטוב שמכיר הבן להוריו. הורים אשר גידלו אותו מיום שנולד ועד ליום שבו הכניסו אותו לחופה.

אך מי שמקשר את מצוות כיבוד הורים עם מושגי הכרת הטוב, עלול להבין בטעות כי יש מצבים שבהם הוא פטור ממצווה זו. הוא יכול להחליט כי כאשר הוריו לא עשו עמו טובה, והוא אשר דאג לעצמו מיום עומדו על דעתו, אין לו כל מחויבות כלפיהם.

למעשה, חובתו של האדם לכבד את הוריו נובעת לא רק מההיגיון ומהנטייה הנפשית, אלא בעיקר בשל העובדה שכך ציווה הקב"ה: "כבד את אביך ואת אמך, כאשר צוך ה' אלקיך" (דברים, ה', ט"ז). ציווי זה של התורה משנה את אופי המצווה.

התורה מדגישה, כי על מצווה זו נצטוו ישראל כאשר היו במדבר. שם הם לא קבלו את לחמם ואת מימיהם מהוריהם, שכן כלכלתם הייתה מצויה להם מהמן ומהבאר. ילדיהם לא נזקקו לבגד, שכן בגדיהם גדלו יחד עמם. המצווה ניתנה ככבוד וכהוקרה להורים, שהתורה מחשיבה אותם כיוצרי הילד, לצידו של הבורא.

תכליתה של מצווה זו היא החשבת המסורת שההורים מעבירים לנו, צאצאיהם, כפי שכתוב בשירת האזינו: "זכור ימות עולם בינו שנות דור ודור, שאל אביך ויגדך זקנך ויאמרו לך" (דברים, ל"ב, ז'). האב והאם, מעבירי מורשת האמונה לדור הבא, מהווים חוליה חשובה בשלשלת האמונה מהר סיני. כדי שתועבר המסורת כדבעי, יש צורך להחשיב אותם, לכבד אותם ולראות בהם סמכות-על.

גם כיום, שלושת אלפים שנה ויותר לאחר מעמד הר סיני, אנו חיים מכוח האמונה והחוקים ששמענו באותו המעמד. זמן רב מאד חלף מאז, אך הודו של המעמד נותר וטעמו לא פג. כל זאת בזכות ההורים המעבירים את הקבלה ואת המורשת מדור אחד למשנהו.

כדי שנוכל להשתמש במסורת זו וליישם אותה הלכה למעשה, עלינו לראות במעבירי המסורת סמכות עליונה, אשר את רעיונותיה יש לקבל ללא הרהור. מצוות כיבוד ההורים היא ההופכת אותם לסמכות עליונה.

סיפור לשבת

כמוהם יהיו עשיהם

ה'בן איש חי' מבאר את הפסוק "עצביהם כסף וזהב... כמוהם יהיו עושיהם" (תהלים קט"ו) על פי מעשה שאירע לפני שנים רבות:

יהודי אחד ירד מנכסיו ונעשה עני מרוד. הגיע ערב פסח, ומצבו החומרי היה קשה מנשוא: חמץ לא היה בבית כבר שבועיים, אבל גם מצות לא היו בו... החליט שאין לו חשק יותר לחיות. אך הרי אסור לאדם לשלח יד בנפשו, לפיכך החליט: אצא למדבר, שם יתפסוני שודדים ויהרגוני. אחרי כן נמלך בדעתו וחשב: לשם מה לו לצאת למדבר, מי אמר שיתפסו אותו שודדים? ואם יתפסוהו - מי אמר שיהרגוהו, שמא ימכרוהו לעבד ואז יהיו לו חיים קשים יותר?! במקום זה החליט ללכת לרובע הנוצרי, שם וודאי יהרגוהו 'אוהבי ישראל'. יצא לרובע הנוצרי, הסתובב ברחובותיו הלוך ושוב במשך שעתיים, אך איש לא שם לב אליו. 'אם כך', החליט, 'אכנס לכנסייה, שם נמצא הכומר, וכשיראה אותי - יחשוב שבאתי לגנוב את הלחם הטמא שלהם - עבירה שעונשה מיתה, וכך אגשים את תקוותי..'. הוא נכנס לכנסייה, אך אף אחד לא היה שם. חשב לעצמו: אכנס פנימה, היכן שעומד הפסל בכבודו ובעצמו, שם בוודאי נמצא הכומר, ואז... נכנס פנימה.

בתחילה אחזה בו התפעלות מהפאר וההדר. הוא נעמד נרעש כלו, כשלנגד עיניו מתנוצצים הפסל והנברשות העשויות זהב. כשראה שגם שם הכומר איננו, חשב: 'אולי אקים רעש ואז יגיע הכומר?', נטל סולם, טיפס, תלש את הנברשת מהתקרה וירד. אך דבר לא ארע. לפתע חשב: 'אם הנברשת בידי - והכומר לא נמצא, אם כן - בא לציון גואל...'. הוריד את החליפה, כיסה בה את הנברשת ורץ הביתה. כשהגיע לרובע היהודי, ניגש לצורף חירש-אילם, וביקשו שיעשה מהנברשת ארבעה מטילי זהב, מתוכם אחד נתן לו בשכרו ואת השלושה הנותרים הטמין מתחת למיטתו. למחרת בבוקר, כשהגיע הכומר לכנסיה, חשכו עיניו: נברשת אחת חסרה! רץ למלך לספר שהייתה גנבה בכנסיה, והמלך הורה להקים וועדת חקירה. הכומר חשש על עורו, שהרי חובת השמירה מוטלת עליו, לפיכך פנה אל המלך ואמר: ברור לי כי הגנב יהודי, כי גוי לא יגנוב מהאלוהים שלו. יעץ לקרוא לרב היהודים, ולהודיעו כי אם תוך שבוע לא תושב הנברשת למקומה - יגורשו כל היהודים מהעיר, ואת עשרת נכבדי הקהילה יתלו בכיכר המרכזית. וכך אכן עשה המלך. משמע הרב את הדברים, כינס את כל היהודים והודיע שהשנה במקום חול המועד של פסח - יוכרז צום ותענית צבור. מיודענו הגנב שמע גם הוא את הדברים. נגש אל הרב ואמר: "אין צרך לצום ולהתענות, אני גנבתי את הנברשת!

מטילי הזהב מצויים כעת מתחת למיטתי. אך אל דאגה, הרב ישאיר לי את הטפול בעניין". הוא הלך אל שערי הארמון וביקש לפגוש את המלך בדחיפות, בקשר לנברשת שנגנבה. משהוכנס אל המלך, אמר לו: "אדוני המלך, אני לקחתי את הנברשת!". "אתה לקחת?! או שמא מתכון אתה להיות קרבן של כל היהודים?" - "לא, זה אני שלקחתי את הנברשת, ואם המלך רוצה, יכול הוא לשלוח שליחים ולבדוק מתחת למיטתי, שם מונחים שני מטילי זהב שהותכו מהנברשת. במטיל השלישי כבר רכשתי נעליים לילדים ומצות לחג הפסח". "אתה יודע שהתחייבת בנפשך?...". "אינני סבור שהתחייבתי בנפשי. אספר למלך בדיוק את כל הספור, דברים כהווייתם, אבל לשם כך נצרך אני שיבואו לכאן כל ראשי הכמורה: הכומר והבישוף, הארכיבישוף והחשמן - כולם"!

המלך הסכים, וכך, כשכל מכובדי הנצרות והמלך בראשם מקשיבים לכל מלה, פתח האיש וספר את סיפורו: "אני, לא עליכם, ירדתי מנכסיי, ומצבי היה קשה מנשוא. אמרתי: כל הזמן אני מתפלל לאלוקים שלנו - ולא עזר לי, פעם אתפלל לאלוהים שלכם, אולי הוא יעזור... הרי לא יעלה על הדעת שרוב העם מתפללים אליו והוא סתם כלום... אפילו אם נחשוב שרוב העם טיפשים, אבל הכמרים ודאי אינם טיפשים!... ואפילו אם כן, המלך ודאי לא טיפש, ואם המלך מתפלל אליו - הוא בטח אלוהים טוב... אמרתי לעצמי: אכנס פעם אחת לכנסייה, וארא כיצד ייפול דבר". "אומר לכם את האמת, כשנכנסתי לכנסיה וראיתי כזה פאר והדר, הכול עשוי זהב, ובפרט הפסל בעצמו והאש לפניו... כל כך התרגשתי עד שהתחלתי לבכות. לא יכולתי לדבר דבר. בכיתי ובכיתי, והאלוהים שלכם יש לו 'לב זהב'... אמר לי: 'בני בני, אל תבכה'... כששמעתי שהוא מדבר אלי, לבי נמס. התמוגגתי מרוב דמעות... כשראה האלוהים שלכם שאני רק בוכה, אמר לי בנימה רכה: 'בני, אני יודע, חסר לך כסף, קח לך הנברשת'... "אני שמעתי זאת והזדעזעתי.

אמרתי לו: 'איך אני יכול לעשות לך דבר כזה, ליטול ממך את הנברשת שהוצבה כאן לכבודך'?!... 'מה אומר לכם, האלוהים שלכם לא רק שהוא בעל לב זהב, הוא גם איש ביצוע. כשראה שאיני זז, ירד הוא בעצמו מהבמה שלו, לקח את הסולם, טיפס למעלה ותלש את המנורה מן התקרה, באמרו: 'הנה, קח לך'...". "זהו זה", סיים היהודי, "כך היה המעשה, ועתה, עשו עמי כהבנתכם. אם ברצונכם להרוג אותי - הרגוני"! הכומר והארכיבישוף החליפו מבטים. ביקשו סליחה מהמלך ויצאו לרגע החוצה. אמר הכומר לארכיבישוף: 'מה נעשה אתו? בינינו, הכול שטויות, אבל אם הוא אומר שלאלוהים שלנו יש לב טוב, מה יכולים אנו לומר, שאין לו לב? אין ברירה, מוכרחים לומר שדבריו אמת'. הארכיבישוף הסכים. נכנסו ואמרו לו:

המשך בעמוד הבא...

"טוב, אם הוא נתן לך - אתה משוחרר, הכול שלך"... זה, אומר ה'בן איש חי', נרמז בפסוק: "פה להם ולא ידברו עיניים להם ולא יראו אוזניים להם ולא ישמעו... כמוהם יהיו עשיהם" - מגיע מצב שגם אלו שעשו את הפסלים נהיים אילמים, חרשים, חסרי דעת ואובדי עצות...

(מתוך ומתוק האור – פסח והרב חנניה צ'ולק שליט"א)

שביבים / שאול שיף

נחפשה דרכנו ונחקורה!!!

בימים אלה פרסם הרב חיים מיכאל ביברפלד שליט"א / רב קהילת גנזי ישראל טשורטקוב / לונדון את הדברים המובאים להלן המדברים בעד עצמם, ומעידים, כי יש להיזהר מאוד מהכללות כאשר מדובר בציבור החרדי.

"אחיי ורעיי הרבנים הגאונים שליט"א: רגילים לזעוק מתוך הלב ובצדק, על חילולי שבת, ביזוי התורה ולומדיה, וזלזול במצוות השי"ת, בידי אחינו שאינם שומרים עדיין תורה. ואולם, בעת הזאת, אנו עדים לתופעה מכאיבה עד מאד.

אחינו ה"חילונים" מקיימים קידוש השם, בעוד שציבור גדול מאיתנו, מחללים את שמו ובזים לקדושת חיי אדם. למי מכם שאינו יודע. בכל העולם מראים היום תמונות, מראיינים רופאים ומפרסמים בשער בת רבים איך בשישראל, מחסנים בקצב מהיר יותר מאשר בכל העולם כולו! ולא זו בלבד, אלא בשישראל עוקבים בזהירות עצומה אחרי תוצאות החיסון והשפעתו למען דעת עד כמה הוא מועיל כבר במנה הראשונה הניתנת. כל זאת ע"מ לדעת כיצד לנהוג בדרך הכי טובה ובטוחה להציל יותר ויותר בני אדם ולחיותם בבריאות. פשיטא שזהו קידוש שם שמים בעולם כולו. כי אוה"ע רואים עד כמה חשובים חיי כל אדם בארה"ק. באותו זמן, מנגד, חלק מאיתנו דואגים להמשיך בחיי היום יום תוך התעלמות מהזהירות המוכתבת ע"י התוה"ק ושהיא בסיס לחיינו ולדרכנו. אם מקודם היה לכך עוד איזה צידוק צר, שאי אפשר לבטל את חיינו מפני הסכנה. הרי עכשיו כולנו יודעים כי בעוד זמן מה, שבועות או חדשים, בע"ה נוכל לשוב לחיים רגילים, ולפיכך גם הצידוק הזה נעלם. ועדיין מחזיקים אנו בהנהגה זו. ולא עוד, שנלחמים אנו בעוז באלו שנשלחים להגן עלינו. כמעט לא יאומן כי יסופר. ולמען הגדש את הסאה, מצויים ביננו "חכמים" אשר לא למדו ולא שנו כלום בעניני רפואה, אשר נעשו מומחים להודיענו כי עדיף גם שלא נתחסן.

פשיטא שזהו חילול שם שמים ברמה שלא נראתה מזה שנים, ואפילו אם ננקוט ש"הם חילונים בכל מקרה" אין ספק שהוא גורם ח"ו להרחיק ממחננו אנשים רבים הן מתוך המחנה, והן המתקרבים וכמהים לשמוע דבר ה', ואשר המחזות הנראים היום, גורמים לאכזבה עמוקה. נחפשה דרכינו ונחקורה. הכותב מתוך צער רב. חיים מיכאל"

אל יאוש! / הרב איל אונגר

כאשר אנו מוצאים את עצמנו מתבוססים במצב של חוסר אונים ותחושת ייאוש קשה - עלינו לעצור ולהזכיר לעצמנו: אין בעולם יאוש כלל! תמיד ניתן לתקן, שהרי בורא העולם נתן לנו את הדרך בה ביכולתנו להפוך רע לטוב! פתגם יפה אומר אל תאמר לבורא עולם כמה הבעיות גדולות אלא תאמר לבעיות כמה בורא עולם הוא גדול. אכן, יתכן בהחלט ששגינו, טעינו, נכשלנו. אבל בכך זה נגמר! מה שהיה עד כה, לא בהכרח שיהיה גם הלאה! גם אם עד היום לא היינו מי שאנו רוצים ויכולים להיות, זה לא אומר שמחר אנחנו לא יכולים להיות אנו עצמנו! ברגע אחד הכול יכול להשתנות, אנחנו יכולים לצאת לדרך חדשה, דרך שתוביל אותנו אל פסגת הר האושר! אין יאוש בעולם. היאוש - אינו נמצא בעולם, אלא בתוך ליבו של האדם, והוא מהווה את אחד מכלי מלחמתו של היצר הרע! הרב אליהו דסלר זצ"ל בספרו 'מכתב מאליהו', מביא בשמו של הבעל שם טוב הקדוש זי"ע , רעיון נפלא ממנו נוכל ללמוד את יסוד הדברים שהזכרנו זה עתה. וכך הוא אומר: הגמרא במסכת חגיגה (טו) מספרת, שאלישע בן אבויה, הלא הוא 'אחר', רבו של רבי מאיר, אשר יצא לתרבות רעה - שמע בת קול שאומרת: "שובו בנים שובבים - חוץ מ'אחר'". לכאורה, עלינו להבין: כיצד יתכן שדווקא 'אחר', אדם שחטא כל כך והגיע עד לדיוטה התחתונה, זכה לשמוע בת קול משמים? ובכלל, מדוע שבת קול משמים תאמר ש'אחר' אינו יכול לחזור בתשובה? הרי התשובה הינה אחד מיסודות התורה, ואנו מוצאים שאדם יכול לשוב בתשובה תמיד - אפילו עד דכדוכה של נפש! עד הרגע האחרון של חייו! כיצד יתכן שדווקא בפני 'אחר' נחסמה דרך התשובה? אכן התשובה היא, אומר הבעל שם טוב, ש'אחר' אמנם לא שמע בת קול משמים. הוא שמע את קולו של הלב שלו! הוא היה כל כך משוכנע שאין לו סיכוי, שהוא אינו יכול להיטיב את דרכו, עד שהוא סבר שהוא שומע בת קול משמים המחזקת את התחושה בה היה חדור. אולם לאמיתו של דבר, הוא לא שמע בת קול משמים, והדמיון שלו רק ביטא את עוצמת הייאוש שהוא חש! הוא לא רצה לשוב בתשובה ולכן הוא

האמין 'לקולות' שהוא שמע, או יותר מדויק שהוא רצה לשמוע. (מכתב מאליהו חלק ד עמוד 289) ואמנם, בגמרא שם מבואר, שרבי מאיר, תלמידו של 'אחר' - לא אמר נואש גם לאחר שרבו סיפר לו על בת הקול ששמע. משום שרבי מאיר הבין, שהקול ששמע 'אחר' - אינו בת קול משמים, אלא קול של ייאוש שבקע ממעמקי ליבו! רבי מאיר ידע את הכלל: הוא ידע שאין ייאוש בעולם כלל! שכל אדם, בכל מצב, יכול תמיד להשתנות ולצאת לדרך חדשה!

"ה' תכנן את העניינים..."

אין זה מן הדברים הקלים להיות אברך, שנה וחצי לאחר נישואיי נאלצתי לצאת לשוק העבודה. הרגשתי צער וכאב. החלום של אבי היה שאהיה אברך שלומד תורה, אך העול הכלכלי לא הותיר לי אפשרויות להמשיך וללמוד.

תחילה עבדתי בסופרמרקט. השתכרתי די יפה והחלטתי לאמץ את מה שאבי חינכני במשך השנים וכך אמר לי: "אם אינך לומד בכולל, לפחות תתמוך בעמלי תורה". אין זה מדויק להגיד שלא למדתי כלל. היה שיעור "דף יומי" ועוד שיעור קבוע לפני התפילה, כך שלימוד בסדר מסוים היה לי, אבל זה לא היה בבחינת "כי הם חיינו".

ברוך ה', הפרנסה זרמה על כן לא טמנתי ידי בצלחת, וככל שהתברכתי הוספתי ונידבתי לכוללים ולאברכים. בשלב מסוים החלטתי לפתוח חברה להסעות. שכני, הרב נ. רוט, היה ראש כולל מוכר, תלמיד חכם עצום, איש מידות ויקר רוח המחזיק שלושים אברכים. "איך אתה מסוגל?" שאלתי אותו לא פעם. "לא יודע" היה מחייך בעייפות, "ה' נותן כוחות".

עם השנים הלכנו שנינו ו"גדלנו" כל אחד מענייניו. הרב רוט הרחיב את שורות הכולל שלו למאה אברכים ואני הרחבתי את עסקי הפרנסה שלי, להבדיל. נטשתי את ההגה והפכתי לקבלן שיפוצים מצליח. ולא שכחתי את החלטת הבראשית. אחוז יפה מרווחיי החזיק בעץ החיים, והוראת קבע נכבדה, זרמה מידי חודש ישירות לחשבונו של הרב רוט.

בוקר אחד מגיע אלי הרב רוט אחרי שחרית. "מנחם" שאל "יש לך סכום כלשהו לתת לי?". התפלאתי. זו כבר הייתה הפעם השלישית באותו שבוע. מה קורה לו בזמן האחרון? פתאום שמתי לב כמה רע הוא נראה. קמטים נחרצו בפניו, והן היו נפולות. "קרה משהו, הרב רוט? מה פתאום אתם צריכים כל כך דחוף את הכסף?" שאלתי. "יש בעיות" נאנח הרב רוט בתגובה. "המצב קשה מאוד...". "מה קרה?" נבהלתי. "שני תורמים ותיקים שלי פשטו את הרגל" השיב הרב רוט בקול נואש. "אני מייגע את ראשי מה עלי לעשות הלאה...".

ערב אחד דפק אצלי הרב רוט באחת עשרה בלילה. "שמעתי שיש לך מזומנים..." לחש והשפיל את מבטו בחושך שהשתרר בחדר המדרגות. מנין ידע? לא שאלתי. כשמישהו זקוק נואשות למשהו, הוא יגיע אליו בסופו של דבר. באותו יום קיבלתי שישים אלף דולרים כתשלום אחרון על צמד דירות חדשות שבניתי על גגו של בנין ותיק. אך לא כל הכסף נכנס אל כיסי. היו לי תשלומים מוקדמים, אליהם העברתי כספים ממקורות אחרים, שאליהם היה עלי להשיב עתה את הכסף.

אחרי כל התחשיבים הללו נותרתי עם עשרים אלף דולרים שבהם התכוננתי לחיות בחודשים הקרובים. "שמע" אמר לי הרב רוט לאחר שהכנסתי אותו לסלון המושקע, "יש לי כאן המחאה על סכום של שמונה עשר אלף דולר, שתיכנס לתוקפה בעוד שבועיים. קיבלתי אותו לפני ארבעה ימים מאיש העסקים הארי טאובר מלוס אנג'לס. אתה יכול לברר עליו אצל מנהל הבנק שלך. אך אני צריך את הכסף הזה במזומן, כבר אתמול. כבר חודשיים שלא שילמתי משכורות, אי אפשר לתת לאברכים לחכות עוד. מנחם, תוכל לעשות עם ההמחאה הזאת משהו?". זה לא יהיה פשוט, אך לא מדובר כאן בהלוואה. זו בסך הכול המרה ממזומן להמחאה בטוחה מאוד, על פי דבריו של הרב רוט. עשיתי את החסד והמרתי את ההמחאה בכסף מזומן.

למחרת בבוקר נכנסתי אל מנהל הבנק שלי שאיתו היו לי קשרים מצויינים. הוא הבטיח לברר וחזר אלי בצהרים עם תשובה בוטחת: בסדר גמור. אפשר לסמוך על הארי טאובר. "אתה יכול לישון בבטחה" אמר לי מנהל הבנק "ההמחאה הזאת בטוחה כמו אור השמש". האברכים קיבלו משכורות עוד באותו ערב. הרב רוט הודה לי בחום.

שבוע ימים אחר כך פרצו מהומות דמים באותה מדינה אסייתית. טרוריסטים חמושים הפגינו מול בנין הממשל תוך עימותים עקובים מדם עם כוחות הצבא. חבריהם לנשק, זרוע נידחת של אל-קעידה שהתעוררה לחיים, פוצצו מכוניות תופת ומטענים בכמה מוקדים ברחבי המדינה. התוצאה הייתה תוהו ובוהו. אנרכיה חסרת רסן והרס תשתיות אדיר, שהקיצו את הקץ על השקעתו האדירה של טאובר.

תוך שעות ספורות קרסה האימפריה הכלכלית והגיעה לפשיטת רגל מוחלטת. מול כל אלה נותרתי אני וההמחאה בידי. פיסת נייר מקושקשת וחסרת ערך. ניסיתי לברר באמצעות מנהל הבנק ויועץ ההשקעות שלי מה אפשר לעשות עם השיק עליו רשום הסכום הגדול. בזמן הזה התקשה הרב רוט להרים את עיניו לידי, הכרת הטוב יקדה במבע פניו השבוע. "מילא שאני עובר מה שאני עובר" אמר בכאב לידיד משותף של שנינו, "זו אשמה שלי שבחרתי לי כזה מקצוע. אבל שמישהו אחר יסבול בגללי? ועוד מנחם?!". אודה ואומר, בתחילה כעסתי עליו. כעס על המצב, כאב האובדן, שמצא לו דמות להיתפס בה. בשכל ידעתי שהוא לא אשם, אבל הלב התקשה להשלים. נענעתי לו בראשי לשלום כשהייתי רואה אותו, אבל לא מעבר לזה. חדלתי מלדבר אתו.

פתאום תפסתי את עצמי ואמרתי: "מנחם, מה יש לכעוס עליו? הוא מוטט את החברה של טאובר? הוא שיקר אותך בדרך לעסקה? אתה יכול לכעוס באותה מידה על מנהל הבנק שלך, מדוע הוא לא צפה את פרוץ המהומות. אבל זה גם לא הוא, מנחם. זה הקדוש ברוך הוא. ה' יתברך שלח לך ניסיון ישר מהשמים. תעמוד בו!". המילים הללו שאמרתי לעצמי נתנו לי כוח. הן עשו סדר במהומה הרגשית ששלטה בי בשבועות האחרונים.

פתאום זכרתי שזה ניסיון ולא חס וחלילה צירוף מקרים אומלל והרמתי עיניי לשמים, למקום ממנו קיבלתי את הניסיון ואת הכוח לעמוד בו. באותו ערב עליתי לביתו של הרב רוט, דפקתי על הדלת ואמרתי לו: "הרב רוט, אני מצטער על היחס שלי בשבועות האחרונים". המום מן התפנית התעשת הרב רוט במהירות, ואפילו לא נתן לי לסיים את המשפט: "מה פתאום, מה פתאום, רבי מנחם? אני נהגתי שלא כהוגן! כולי אכול דאגות איך אוכל להחזיר לכם את

הכסף בתוך כל החובות האחרים...". תפסתי את ידו בלחיצה אמיצה, משוכנע בכל מילה שעמדתי לומר לו. "הרב רוט" אמרתי בחום "הסירו את הדאגות מעל ליבכם. אין זה החוב שלכם. ה' תכנן את העניינים בדרך הזאת והוא גם ידאג להשיב את הכסף. הידידות אתכם יקרה לי יותר משמונה עשר אלף דולר!" את המילים האחרונות שחררתי במאמץ רב. החנקתי את הדמעות שהבריקו בעיניי אבל אמרתי אותן באומץ רב.

עשרה חודשים אחר כך זכינו לארס בת. אני בעל בית, יחוס גדול אין לי והסכום שהצעתי להוצאות החתונה והדירה היה יפה, אולם לא הרבה מעבר למקובל בשוק. אך זכיתי לחתן כליל המעלות. במה זכיתי שהמחותן שלי, אברך הממית עצמו באוהלה של תורה מזה שלושים שנה ומשמש כמגיד שיעור באחת מהישיבות הטובות, ייתן את ידו לשידוך? רק שנים לאחר מכך נודע לי במה שכנע השדכן, הלא הוא הרב רוט, את מחותני.

"אתה מכיר אותי" אמר הרב רוט למחותן שלי, "בבית הזה יודעים היטב למה נועד הכסף. הבית הזה הוא חממה של אהבת התורה, חממה שרק תוסיף לבן שלך ברוחניות ובגשמיות".

על השיחה הזאת שמעתי רק שנים אחר כך. בלילה שבו גמרנו את השידוך למזל טוב, התהפכתי על משכבי עד אור הבוקר. לא יכולתי להאמין ולא בגלל העובדה שאירסתי בת בפעם הראשונה, "שלי זה יקרה?" שאלתי את עצמי, "שאני, מנחם ה'שיפוצניק', אזכה לנחת הזאת של ילדים עוסקים בתורה. בנים וחתנים, ובתים של תורה? במה זכיתי אני הקטן?".

פתאום בלי שום הכנה מוקדמת שטפה אותי ההארה, מין ברק מסמא עיניים שטלטל את כל כולי בסערה: "זאת באמת זכות", האירו בי המילים, "שום דבר לא מגיע לך. אבל הקדוש ברוך הוא אינו נשאר בעל חוב. הנה הוא פורע את ההלוואה ההיא עם הצמדה וריביות. והנחת הזאת, גם אתה מודה, שווה הרבה מעבר לשמונה עשר אלף דולר...!"

(מתוך גל' אור שרה)

כשחסר מקום בבית המדרש

סיפר הרה"ג מו"ה שאול גרינברגר שליט"א משב"ק אצל מרן האדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א - על ישראל הדרתו בקרית וויז'ניץ בני ברק, שכידוע שבוויז'ניץ יש דגש מיוחד על אמירת פסוקי דזמרה, בקול ובכוונה, בהתעוררות רבתי ובהתלהבות, וזאת לאחר שהרבי שליט"א מעורר תמידין כסדרן אודות גודל ענין אמירת פסוקי דזמרה. הרבי שליט"א הנהיג, שבכל בית מדרש של חסידי וויז'ניץ בכל העולם, יהיה בעל תפילה קבוע שהוא ניגש לה"עמוד" לפסוקי דזמרה - ושהוא יהיה בעל קול נעים ורם, שיכניס את הציבור ל"אוירא רוחנית". וכן הורה הרבי, שיסיים הש"צ בקול את שני הפסוקים האחרונים בכל קטע, ולא רק פסוק אחד.

מספר המשב"ק, כי למרבה הפליאה, ביקש הרבי בליל שביעי של פסח לפני כמה שנים, שלמחרת לא יאריכו בפסוקי דזמרה כבכל שבת ויום טוב, רק ימהרו קצת בעת אמירתם. ואכן הדבר לפלא גדול היה, שכן היה זה כאמור ביום טוב, וגם אומרים אז את השירה - "שירת הים" - ולמה בדיוק אז הורה הרבי למהר? כמובן שאף אחד לא שאל את הרבי לפשר דבריו, ועשו כבקשתו.

לאחר כמה ימים, הרהיב אחד עוז, ושאל את הרבי לפשר הדבר - כי הדבר עניין אותו מאד - למה דווקא ביום טוב הורה הרבי למהר באמירת פסוקי דזמרה?! השיב הרבי: שמעתי באומרים לי שמחמת חוסר מקום בבית המדרש, עקב הציבור הגדול בליעה"ר שבאו לרגל היום טוב, הוציאו כמה ספסלים מהבית נועם בשלח תשפ"א שיחה המדרש, כדי שיהיה להציבור מקום לכל הפחות לעמוד, ולכן חשבתי - אומר הרבי - שעם כל הענין הגדול להאריך בפסוקי דזמרה, ברם, האם יעלה על הדעת שהציבור יעמדו על רגליהם, ואני יאריך בפסוקי דזמרה?!...

(מתוך "נועם שיח")

הכנה למתן תורה

/ הרב שמעון ממן שליט"א

הנה בפרשת השבוע נכתב בארוכה ענין מעמד הר סיני, וכידוע מהספרים הקדושים שאינו מעמד היסטורי בלבד, אלא נקבעה פרשה זו בתוה"ק לדורי דורות. להורות לבני ישראל לדורותם עד ביאת גואל צדק, שבכל עת ובכל שעה ישנו מעמד הר סיני בזעין אנפין. זולת מה שנקבע יום חג השבועות ליום מתן תורה, בכל יום ויום ישנו ג"כ מעין מעמד הר סיני. ולכן בכל יום מברכים ברכות התורה, וחותמים את הברכה האחרונה "נותן התורה" בלשון הוה, וכמו שכתב הט"ז (או"ח סימן מז ס"ק ה) עיין שם. ולזה אנו מתעוררים שוב ב' פעמים בכל קריאת שמע, בפרשת ואהבת כתוב "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך" ופירש רש"י (דברים ו, ו) כמו מצות המלך הבאה על ידי מכתב שלו, שבאותו יום שהמכתב מגיע מבית המלוכה, כולם רצים לקראתו לראות מה ציוה המלך. ובפרשה שניה של ק"ש כתוב "אשר אנכי מצוה אתכם היום" ופירש רש"י (שם יא, יג) שיהיו עליכם חדשים כאילו שמעתם בו ביום, ע"כ.

עוד אמרו חכמינו (קידושין ל.) אמר ר' יהושע בן לוי, כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קיבלה מהר סיני... כלומר, כשם שבמעמד הר סיני נמסרה התורה למשה רבינו, על מנת שילמדה לבני ישראל לדורותם. כן הדואג למסור את התורה לדורותיו ומלמדה לבנו ולבן בנו, גדול שכרו כאילו קיבלה מהר סיני. שה' נותן לו עזרה לכוין להבין את התורה על בוריה, בכדי שיוכל למסור אותה לדורות הבאים. ובהמשך הגמרא (שם) מסופר על ר'

יהושע בן לוי, שהיה מזדרז להביא את בנו לתלמוד תורה, טרם הספיק להתעטף בסודר שלו כיאות לחכם כמותו. פגש אותו ר' חייא בר אבא ושאל אותו לפשר הדבר, שלא התעטף בסודר כהרגלו. והשיבו על אתר, שמזדרז הוא למתן תורה. שכיון שהפקיד את בנו אצל מלמד תינוקות, הרי הוא כאילו מלמדו תורה, והרגיש בעצמו שזהו מעמד הר סיני של אותו היום. וכיון שההרגשה הזאת היתה אמתית אצל ר' יהושע בן לוי, השפיעה תשובתו על ר' חייא בר אבא, שלא אכל סעודת הבוקר שהיה רגיל בה, עד שהיה מביא את בנו לתלמוד תורה.

והנה בכדי להתקרב לזאת ההרגשה כל אחד לפי דרגתו הרוחנית בה הוא נמצא, חייב הוא להתעורר בכמה ענינים יסודיים אותם נלמד בס"ד מפרשת השבוע ע"פ פירוש אור החיים הקדוש וכדלהלן. כתוב (שמות יט, א-ב) "בחודש השלישי... ביום הזה באו מדבר סיני, ויסעו מרפידים ויבואו מדבר סיני ויחנו במדבר ויחן שם ישראל נגד ההר". מתבאר מן הכתובים הללו, שכוונת ה' להקדים לנו שלשה ענינים עקריים להכנה לקבלת התורה, שרק באמצעותם נתרצה ה' לתת לנו את התורה. וכמו כן בכל דור ודור או אפילו בכל יום ויום, דרושים לנו ההכנות הללו בכדי שנזכה לקבלת התורה של אותו היום.

ואלו הן: [א] להסיר את מידת העצלות ממנו, ומאידך גיסא לקנות את מידת הזריזות. ולזה רמז הכתוב כאן באומרו "ויסעו מרפידים" ודרשו חכמינו (בכורות ה:) שאותו מקום נקרא "רפידים" על שם שרפו ידיהם מן התורה עיין שם. וכן על זה הדרך נפרש כאן, שבני ישראל הרחיקו עצמם מן הרפיון והעצלות לדברי תורה ועשיית רצון ה'. ומידת הזריזות נדרשת הן לענין עסק התורה, לאנשים המצווין בעשה של תלמוד תורה בכל עת ובכל שעה. והן הזריזות לקיום המצוות ועבודת ה' וגמילות חסדים, שבהם חייבים האנשים והנשים כאחת. לא לתת למידת העצלות למנוע בעדנו את עשיית רצון ה'. ולא זו בלבד, אלא אפילו להשתדל להזדרז לקיים את רצון ה' מיד, ולא לדחות אפילו רגע אחד. וכמו שלמדו זאת חכמינו (פסחים ד.) מאברהם אבינו ע"ה שנזדרז לקיים רצון ה' שאמר לו להעלות את בנו לעולה, על ידי שהשכים בבוקר לקיים מיד את דבר ה'.

[ב] לקנות את מידת הענוה, שאין התורה נקנית אלא על ידי הענוה (עירובין נד.) ונרמז כאן בכתוב "ויחנו במדבר" שהוא ל' שפלות וענוה, כמו המדבר שהכל דורכין עליו. ולמעשה מידת הענוה דרושה לא רק להשגות בתורה, אלא גם להשגות בעבודת ה' ובכל המידות הטובות. ולכן היא דרושה גם לקהל הנשים הפטורות מתלמוד תורה, מכל מקום חייבות הם בתיקון המידות ובעבודת ה' שלהן. וכידוע מאגרת הרמב"ן המפורסמת, שמידת הענוה היא שורש לכל המידות הטובות, ומבלעדה לא יוכל להשיגן. ואם האדם רוצה לבדוק אם אכן הגיע להשיג איזה דרגה במידת הענוה, יראה אם הוא יכול לסבול לקבל עלבון מזולתו במקום שיכול להשיב לו. ומשה רבינו ע"ה נשתבח במידת הענוה, וכן כל חכמי הדורות נשתבחו בזאת המידה, כיון שעל ידה זוכה בכל המידות. שמי שהשיג את מידת הענוה בשלימות הראויה, בודאי מושלם הוא בכל המידות הטובות.

[ג] לעסוק בתורה בחבורה, שהאחד מחכים את חבירו, ורק על ידי כך זוכים להבין את התורה על בוריה. שכן אמרו חכמינו (תענית ז.) חרב על שונאיהם של תלמידי חכמים שעוסקים בתורה כל אחד לבדו. ועוד אמרו (ברכות ו.) ששנים שעוסקים בתורה שכינה עמהם ומקשיב לקולם וכותב את דבריהם בספר הזכרונות. ועוד אמרו (שבת סג.) ששני תלמידי חכמים העוסקים בהלכה, הקב"ה אוהבן ומצליח דרכן ועולין לגדולה. ולזה רמז כאן הכתוב "ויחן שם ישראל" שנעשו כלום כאיש אחד בלב אחד. ומידה זו ראויה גם לבית יעקב אלו הנשים, החפצות לעשות את רצון ה' בשלימות. שעל ידי התיעצות עם חברתה תוכל לכוין את דרכה לעשות רצון ה'. וכמובן בתנאי שאותה חברה הוא בעלת יראת שמים טהורה, וכל רצונה לעשות נחת רוח לה'.

וזאת היא מידת השלום שהנחיל לנו אהרן הכהן, וכמו שכתוב במשנה (אבות א, יב) הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. וכן העיד הנביא (מלאכי ב, ו) "בשלום ובמישור הלך אתי ורבים השיב מעון" כלומר, שתכלית מידת השלום האחוה והאחדות שקנה אותה אהרן, היא בכדי שעל ידה יקרב את בני ישראל לאביהם שבשמים, לעשות את רצונו מתוך אהבה. יה"ר שנזכה לדרוך בעקבותיו של אהרן הכהן, להרבות בישראל אהבה ואחוה שלום ורעות, ובזה נגיע להשגות בתורה ובמצוות ובמידות טובות, ונקרב את הגאולה בב"א.

מימיו לא עלה על מיטה

הרב אברהם בליקשטיין* מספר על זקנו הבבא סאלי זצוק"ל:

לפני שמדברים על קדוש ישראל - מו"ז סידנא בבא סאלי - חשוב לפתוח בעניין מהותי זה, אכן, רבים נושעו מברכותיו, רבים באו אליו, רבים התייעצו אתו, ואין ספור ברכות שבירך חוללו ניסים בקרב הארץ. אמנם, רק בודדים ומעטים זכו להכיר את אישיותו באמת. מעבר לסיפורי המופתים ומעשי הניסים, מסתתרת דמותו של אדוננו, חסידא קדישא ופרישא, שרוב פועלו ומעלותיו, הלוא הם טמונים וספונים מבלי להיוודע לרבים. מעטים יודעים לתאר את גודל שקידתו בלימוד התורה, ועוד מעטים מאלו שיודעים להעריך באמת את גדולתו וידיעותיו בפרד"ס התורה. ננסה לחשוף קצת מזעיר אנפין של אדוננו הבבא סאלי זצוק"ל, מסיפורים אותם שמעתי במסורת המשפחתית, מקרובי משפחה וחברים ששהו לצידו יום וליל, ואולי נצליח לגלות פן נוסף באישיותו הכבירה של אדמו"ר, זכר צדיק וקדוש לברכה. כידוע, מעל כתפיו של הבבא סאלי, ניצבת שושלת מעטירה של תלמידי חכמים וצדיקים, אשר במשך דורות שימשו כרבנים וכדיינים במרוקו. הסבא הגדול שלו, היהרבי יעקב, אמנם הוא לא זכה להכיר את רבי יעקב, שנפטר

בשנת תר"מ (והבבא סאלי נולד בראש השנה של שנת תר"ן, עשר שנים אחר כך). אביו - רבי מסעוד - שהיה ממשיך דרכו של רבי יעקב, היה זה שחינך וגידל את הבבא סאלי. המשפחה לדורותיה התגוררה באיזור תפיללאת במרוקו, שהיה רחוק מאוד - גם ריחוק פיזי ממרכזי היישוב (כשמונה שעות בנסיעה ברכב מקזבלנקה, עיר הבירה), וגם ריחוק מהותי מההואי התרבותי המתחדש במרוקו. נופי ילדותו של הבבא סאלי הם החולות הנודדים של מדבר סהרה, ושם, בלב המדבר, זכתה המשפחה כולה לגדול בתורה וביראת שמים באופן שקשה לאנשים בדורנו להבין ולשער.

הבבא סאלי זכה לקבל מאת אביו, רבי מסעוד, את המסורות המשפחתיות בנגלה ובנסתר, עד שהפך להיות "דולה ומשקה" מתורת אבותיו. אחיו הגדול היה רבי דוד, ובקרב המשפחה לא היו קוראים לו בשמו, אלא מרוב פחד ויראה היו מכנים אותו "עטרת ראשנו". דוגמא למעלתו ולקדושתו של "עטרת ראשנו", מסופר שהסתגר עם חברותא במשך חמש שנים בבית אחד, שם זכה לקיים את עקרונות התשובה כפי שנכתב בספר "הקנה". "עטרת ראשנו" היה מבוגר מהבבא סאלי בעשרים שנה, ולמרות זאת, הבבא סאלי היה אחד האנשים הבודדים עליהם היה סומך. מכיוון ש"עטרת ראשנו" היה נוהג להסתגר, לכן התפקיד מול בני הקהילה נעשה על ידי בבא סאלי ולמרות גילו הצעיר. מתוך כך, בגיל 81 כבר התמנה לשבת בבית דין ופסק בדיני תורה על פי ה'חושן משפט' ו'אבן העזר'.

סבתא שלי, הרבנית רחמה עליה השלום, היא הבת שלו הגדולה, היא סיפרה לי כמה פעמים על כמה מעשים הזכורים לה מימי ילדותה. היא סיפרה לי שפעם אחת בתור ילדה קטנה, פחות מגיל 01, נאמר לה שאביה נסע. מדי פעם נצרך היה הבבא סאלי לצאת לנסיעות ארוכות, ומפני שהיה אוסף כסף עבור הישיבה אותה ייסד סבו, רבי יעקב. לאחר שבועיים שלושה שלא היה בבית, סבתי מספרת שלא הרגישה טוב, ולכן קמה באמצע הלילה וחיפשה את אמא שלה. באותו הלילה היא מספרת שראתה את אמא שלה מחזיקה צלחת של אוכל ומעלה אותה למעלה לעליית הגג.

מעבר לדלת נתגלתה לה דמותו של אביה, אשר נשען כפוף באותה עליית גג צפופה ונמוכה. סבתי נבהלה ממראה אביה, אמנם הבבא סאלי פנה אליה וביקש שלא תגלה לאיש על דבר הימצאו. בטעות ובמקרה נתברר לה, כיצד אביה היה מסתגר בעליית הגג ימים ושבועות בצום ובתענית, ורק בשעות לילה מאוחרות, הייתה אשתו מעלה לו אוכל. כך היה סגור ימים ולילות בחדר קטן במקום בו אי אפשר לעמוד מלוא קומתו, כל היום יושב ועוסק בתורה בהתמדה בלתי נתפסת.

הבבא סאלי השתדל שלא למסור שיעורים ברבים. היה נזהר לא להגיד דברי תורה ולא להגיד בפני הרבים חידושים. גדולתו בתורה הייתה נסתרת. סיפר לי גיסו, רבי ניסים אמסלם שליט"א (יהודי קדוש מאוד בן תשעים ומשהו), שאפילו בראש השנה ויום כיפור, כשהיה צריך להגיד דרשה לפני תקיעת שופר, היה רק פותח ספר וקורא מתוכו. לא היה מבליט את ידיעותיו ולא היה מבליט את בקיאותו. אבל הידיעות שלו היו באמת גדולות ועצומות.

היה בקי בכל הש"ס ישר והפוך, ש"ס ופוסקים, רמב"ם, זוהר, הכל! ומי שזכה באמת לדעת מתורתו, היה החתן שלו חכם דוד יהודיוף עליו השלום, שהיה צמוד אליו ימים ולילות. וכך הוא מספר, שמידי פעם כשהיו נכנסים אנשים אל הבבא סאלי, היה מציד שומע כל חידושי התורה שהיו פורסים לפניו. פעם אחת נכנס אליו יהודי עם חידוש שמצא בתורת הנסתר. סידנא הבבא סאלי זיע"א הקשיב לדבריו, והנהן בראשו ואמר: "חזק וברוך", אחר כך קרא לחתן שלו בבקשה: "תוציא את 'ספר הכוונות' שלך", "תקרא", "תסתכל בשורה הזאת, זה לא סותר את כל מה שההוא אמר?"

"אז למה לא אמרת לו?" התפלא חתנו בתדהמה.

הבבא סאלי היה עונה: "למה שאפגע ביהודי? למה שאני אפגע ביהודי שרוצה להראות שהוא יודע?"

עוד בדבר הרגישות הגדולה שהפגין כלפי הסובבים אותו וכלפי שומעי לקחו: מספרים שבסביבות שנת תש"ך, היה איזה יהודי חשוב שבא מארצות הברית ועבר לארץ, והלך להתחבר עם חכמי פורת יוסף. אותו יהודי שאל מי הוא מגדולי הספרדים שיודע לעשות מופתים? אותו יהודי סיפר שיש לו בן ראש ישיבה בארצות הברית, שנשוי הרבה שנים ואין לו ילדים, ולכן הוא רוצה לקבל ברכה. שלחו אותו חכמי פורת יוסף אל הבבא סאלי בנתיבות.

הבבא סאלי טרח להיפגש עם אותו יהודי, והלה קרא בפני הבבא סאלי ארבעה דפים של חידושי תורה אותם חיבר בנו המשמש כראש ישיבה בחו"ל, וכל זאת כדי שהבבא סאלי יבין שמדובר בתלמיד חכם הזקוק לישועה ולפרי בטן.

לאחר שסיים לקרוא את כל החידושים של בנו, פנה הלה אל הבבא סאלי ושאל מה דעתו על הנאמר. הבבא סאלי הפגין התפעלות רבה, וכמובן בירך שיזכה בנו לפרי בטן ולזרע של קיימא. אחרי שנפרד אותו יהודי מהבבא סאלי, קרא לחתן שלו, לחכם דוד יהודיוף, אמר לו תביא לי את הרמב"ם הזה, פתח לו, אמר לו תסתכל בפנים, הראה לו שתי מילים, אמר לו אתה רואה את השתי מילים האלה? זה פירכא על כל מה שהוא כתב. אמת? אמר לו נכון, זה כתוב בצורה מפורשת! אז למה הרב לא אמר לו? אמר לו הבבא סאלי: מה אני אגיד לו? הוא כל כך גאה שיש לו בן תלמיד חכם, מה זה יועיל? (וכמובן שאותו הבן תלמיד חכם, ראש הישיבה בחו"ל, זכה ממש בסמיכות לאותו הפרק להיפקד בזרע של קיימא).

סיפור חייו של הבבא סאלי אינו סיפור של גדלות "יש מאין" חלילה. הבבא סאלי לא נולד כך עם ידיעותיו הרבות בשבילי פרד"ס התורה.

הבבא סאלי הוא סיפור של עבודה בלתי פוסקת של התעלות מעלה מעלה אל תוך מחוזות הקדושה והפרישות. רק כך, צעד אחר צעד, זכה הבבא סאלי לקנות לעצמו ידיעות נרחבות בכל חדרי התורה ולהתקדש בקדושת התורה ע"י עמל ויגיעה עצומים. היה נסגר ימים ולילות, לא היה בעבורו מושג של שינה. אף מסופר במשפחה, שהבבא סאלי לא הייתה לו פיז'מה! לעלות על מיטה?! הוא מימיו לא עלה על מיטה! גם כשהיה בזקנותו (לפני שהיה ממש חולה בשנים האחרונות), היה יושב על כיסא, ומוריד את הראש לחצי שעה, ואחר כך היה ממשיך ללמוד, וככה זה היה בכל לילה ולילה. וגם כשהוא לא היה יכול לקרוא כשהיה לו בעיות בראייה, מישהו שהיה קורא לו, לא היה לו מושג של שינה.

ועוד מנהג מיוחד שהיה לבבא סאלי, בחורף הוא היה ישן בלי שמיכה, ובקיץ היה ישן עם שמיכה, אמרו לו, שראוי לנהוג הפוך - בחורף צריך שמיכה ובקיץ לא. הסביר הבבא סאלי: בקיץ אני צריך שמיכה כדי שיהיה לי חם וכך לא אוכל לישון הרבה, ובחורף אני צריך לישון בלי שמיכה כדי שיהיה לי קר ואני לא אוכל לישון הרבה!

הבבא סאלי הקפיד על חשאיות בכל הקשור לעבודות הכבירות שהיה מקבל על עצמו. הצומות, והפרישות שהיה עושה, זה הכל היה

בענווה. בלי לדבר על זה, ובלי פרסומות. הבבא סאלי היה מייחל להשלים צומות לאורך ימים שלמים, אמנם, היה בוחר לשבור שרשרת של צומות על מנת לכבד חתן בהשתתפותו בסעודת שבע ברכות. שווה היה מבחינתו לשבור את הצום רק בשביל שלא ירגישו בעבודות המיוחדות שהיה עושה, ובפרט אם היה מדובר בכבוד הזולת. את הכל היה עושה בענווה.

פעם שמעתי סיפור מלפני כמה שנים שבבא סאלי הגיע לצרפת. הייתה ישיבה של חב"ד בצרפת, שם היה מוצא את שלוות הנפש בנסיעותיו לחו"ל, ובפרט בשל היותה מרוחקת. וסיפרו, שפעם אחת כשהגיע לאותה ישיבה, בבא סאלי היה כבר בן שבעים וארבע, והגיע מנסיעה ארוכה ממרוקו לצרפת. עם הגעתו, מיד התמקם בחדרו הקבוע שהיו מכינים לו מראש. מתוך סקרנות גדולה למעשיו ולפועלו של הצדיק, החליטו הבחורים להעמיד שומר לפי תור מול הדלת. אותם ה"שומרים" היו מסתכלים דרך חור המנעול במהלך הלילות בהם שהה הבבא סאלי בחדרו בישיבה.

המחזה שנגלה אליהם לא נמחק מזיכרונם, כיצד יהודי זקן בא בימים, נוטש את המיטה המוצעת ומניח מחצלת על רצפת החדר. על הרצפה היה מתיישב ללמוד מתורת הנסתר אחרי עשר שעות של נסיעה רצופה. הבבא סאלי היה אז בן שבעים וארבע, ולמרות טורח הדרך והנסיעה הארוכה למד תורה ביגיעה תוך מיעוט הנאות ובקדושה נוראה. במשך שבע שעות רצוף, משמונה בערב עד שלוש בבוקר. בשלוש בבוקר עוד היה מדפדף ולומד, עד שלפנות בוקר הגיע לעמודים האחרונים, וראו כיצד מנשק הוא את הספר עם סיומו, ומכין עצמו לקראת טבילה במקווה. ה"שומר" התורן שעמד ליד החור של המנעול כבר התעייף ומדי פעם נרדם וביקש שיחליפו אותו. אותם ה"שומרים" סיפרו שלא ראו אותו מרים את העיניים מהספר, במשך שעות רצופות. זה היה בבא סאלי, בגיל שבעים וארבע, אחרי עשר שעות נסיעה, יושב ולומד שבע שעות רצוף עד שגומר את הספר, ואז קם ו... "וייטער" הולכים למקוה להתכונן לתפילת שחרית.

פעם שאלו אותו מדוע כל כך מקפיד על תפילה בנץ? והשיב, כי אחרי מאה ועשרים שנה, בבית דין של מעלה, יתחילו את הדין מן הסעיפים הראשונים בשולחן ערוך, ובסעיפים הראשונים של השולחן ערוך מה כתוב? שיהיה הוא מעורר את השחר! אם על הסעיף הראשון ימצא שלא דייק ח"ו, אבוי איזה משפט כבר יהיה לו! וכן היה דורש את הפסוק: "יְיָרְאוּךָ עִם שֶׁמֶשׁ וְלִפְנֵי יָרֵחַ דּוֹר דּוֹרִים" [תהילים עב' ה'] - ירא שמים אמיתי מתעורר עם השמש. אמנם, מי שרוצה שיראת שמים שלו תחזיק לנצח נצחים, אזי צריך הוא לעורר עצמו "לפני ירח דור דורים", כלומר, אם הוא רוצה שיראת שמים שלו תחזיק "דור דורים" אז הוא צריך לקום כשהירח עוד נראה בשעות הלילה, ולא להמתין לזריחת השמש.

מתוקף צדקותו וקדושתו המיוחדת, אנחנו רואים, שכמות האנשים שמגיעים אל הציון ביום ההילולא, ובמשך כל השנה כולה, היא רבה מאוד. ועובדה זו מרשימה שהרי מדובר באחד מצדיקי הדור האחרון. וכבר יש מי שאמר שהציון של הבבא סאלי בנתיבות זה ה"מירון" של הדרום. במהלך השנה באים בין 000,002 ל-000,003 איש לציון בנתיבות כדי להשתטח ולבקש, כל אחד ואחד אם נשאל אותו מדוע מגיע, בודאי יספר על קשר מיוחד שהיה לו לצדיק בחיי חיותו או אחרי שנפטר.

אפילו אנשים שרחוקים מחיי תורה, או כאלו שאינם מדקדקים קלה כבחמורה, רואים לנכון להקשר עם הצדיק, ובזכות זיכרון אחד אותם הם נושאים משנים עברו. הבבא סאלי ידע מה לומר לכל יהודי, ובדיבורו היה מעורר את אותו ניצוץ פנימי המבקש להתגלות. כמה פעמים כשבאו אליו אנשים עם בעיות כאלו ואחרות, הבבא סאלי היה משיב: "אני בשמחה רבה רוצה לברך אותך, אבל השבת הקדושה אינה נותנת לי, אתה מוכן לשמור אותה? מה עם השבת?" כל אחד כשהיה בא לבקש ממנו ברכה, היה נדרש מצידו גם לחיזוק בעבודתו הרוחנית האישית ובזה היה תולה הבבא סאלי את הישועה.

כך, כל אחד היה מתחזק במפגש עם הצדיק, וכל אחד היה זוכה לעצה לפי שורש נשמתו, לפי מצבו ומקומו. שומעי לקחו הבאים להתברך מפיו היו מקבלים על עצמם להתחזק בשבת, בתפילין, בהלכות טהרת המשפחה, בדברים הבסיסיים. הבבא סאלי לא היה מדבר אתם על דקדוקי דברים, אלא בחכמה, כל אחד לפי מה שהוא.

לסיום, אכן ראוי להזכיר גם חלק ממופתיו של הצדיק. ידוע, שבכל סעודה בביתו של הבבא סאלי, לא יכול להיות שתעבור הסעודה מבלי שישתו עראק. הבבא סאלי לא היה מוזג כמה טיפות, אלא היה מוזג כוסות מלאים, לא רוב, אלא היה מוזג כוסות מלאים, והיה מחייב כל אחד ואחד מהמסובים לשתות את כל הכוס. וסיבה הייתה לדבר כדי שיזכו המסובים לשמחת מצווה. כלומר, משקה העראק היה אמצעי להפיח בקרב המסובים מידה של שמחה ופתיחות הלב. סיפרו לי שתי אנשים שנמצאו נוכחים בסעודה, שפעם אחת, הבבא סאלי מזג ומזג ומזג ונגמר העראק, ואז הוא כיסה את הבקבוק והמשיך למזוג, עוד שתים עשרה בקבוקים מרבע בקבוק. ועוד מסופר שהיה הבבא סאלי נוסע בדרך והיה צריך מים לנטילת ידיים. ובאותה נסיעה היו בדרך בלב המדבר. אמר לנהגו שיעצור הרכב וילך חמישים מטר לצד ימין ושם ימצא מעיין ומשם יביא לו מים ליטול ידיים כדי להתפלל מנחה. וכך אכן היה.

ונראה לי שצריך להסביר את כל מעשי הניסים של הבבא סאלי, לפי הכלל הידוע לנו מספר "מסילת ישרים" וז"ל: ואם תעמיק עוד בענין תראה כי העולם נברא לשימוש האדם. אמנם הנה הוא עומד בשיקול גדול. כי אם האדם נמשך אחר העולם ומתרחק מבוראו, הנה הוא מתקלקל, ומקלקל העולם עמו. ואם הוא שולט בעצמו ונדבק בבוראו ומשתמש מן העולם רק להיות לו לסיוע לעבודת בוראו, הוא מתעלה והעולם עצמו מתעלה עמו. כי הנה עילוי גדול הוא לבריות כולם בהיותם משמשי האדם השלם המקודש בקדושתו יתברך, והוא כענין מה שאמרו חכמינו זכרונם לברכה בענין האור שגנזו הקדוש ברוך הוא לצדיקים וזה לשונם (חגיגה יב): כיון שראה הקדוש ברוך הוא אור שגנזו לצדיקים, שמח, שנאמר (משלי יג): אור צדיקים ישמח. ובענין אבני המקום שלקח יעקב ושם מראשותיו אמרו (חולין צב): אמר רבי יצחק: מלמד שנתקבצו כולן למקום אחד והיתה כל אחת אומרת, עלי יניח צדיק ראשו. ע"כ.

בריאת העולם כולה נוסדה רק בשביל לשמש את הצדיק, לשמש את הצדיק בשביל שהוא יוכל לעשות את העבודת ה' שלו. ולכן, כמו שהאבנים כולם רבו "עליי יניח צדיק ראשו" ולבסוף התאחדו כולם לאבן אחד כדי שלא תהיה מריבה על מעשה בראשית, הוא הדין כאן, כל הטבע כולו נרתם למען קיום רצונו של הצדיק, כדי שהוא יוכל לעשות את העבודת ה' שלו, ואם לעבודת ה' שלו, נדרש הוא להגיש את כוס העראק הזו למסובים, הרי שהטבע מתגייס לספק לצדיק את צרכיו גם אם הדבר כרוך בשבירת חוקי הטבע. וכמאמר הכתוב:

"רצון יראו יעשה" - כי רצונם רצונו הוא. בחייו ובפועלו של הבבא סאלי מצינו עדות נאמנה למאמר התנא רבי מאיר, [אבות ו'] כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה. ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו. נקרא רע, אהוב, אוהב את המקום, אוהב את הבריות, משמח את המקום, משמח את הבריות, ומלבשתו ענוה ויראה, ומכשרתו להיות צדיק חסיד ישר ונאמן, ומרחקתו מן החטא, ומקרבתו לידי זכות, ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה וכו',

ונותנת לו מלכות וממשלה וחקור דין, ומגלין לו רזי תורה, ונעשה כמעין המתגבר וכנהר שאינו פוסק, והוי צנוע וארך רוח, ומוחל על עלבונו, ומגדלתו ומרוממתו על כל המעשים. ע"כ.

שנזכה למידת התמדתו ושקידתו וע"י זה נזכה להשיג ממעלותיו הטובות. זכותו תגן עלינו. אמן.

*הרב אברהם בליקשטיין הוא ראש כולל "מאור ישראל"

בסוד שיח

כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net